

**BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLEN MEGYEI RENDŐR-FŐKAPITÁNYSÁG
BŰNÜGYI IGAZGATÓSÁG
BŰNMEGELŐZÉSI OSZTÁLY**

☎ 3501 Miskolc, Zsolcai kapu 32. Pf.:161
☎ (46) 514-500/23-27, fax: 27-37

MÓDSZERTANI ÚTMUTATÓ a jogos védelmi helyzet értelmezésére

(F)ELSZABADULT ÉRZELMEK

Lakossági fórumok, egyéb tájékoztató előadások visszatérő témája és állampolgári félelme az őt ért jogtalan támadás elhárítása. A magyarázat, az értelmezés, a lehetőségek gyakorlati bemutatása a rendészeti tájékoztató tevékenység szinte állandó „monoton” részévé vált.

Az elmúlt időszakban tapasztalható, hogy elmaradnak a kérdések, és az állampolgárok egyre „vadabb” valós helyzetekhez nem igazodó megoldásokat, fejben kidolgozott, agresszivitást nem nélkülöző tevékenységi lehetőségeket vetnek fel.

Érezhető, hogy az előadott védekezési mechanizmust gondolataiban átélik, mint megtörtént eseményt mondják el:

- Ha bejön a portámra jogosan küldöm el, ha nem megy ki, akkor karóval tessékelem ki. Mindig el van készítve ilyen esetekre.
- Ha este, éjszaka, bejönnek, nem nézek én semmit, engem nem támadnak meg az biztos. Előbb vágom bele a kisbaltát, míg rám emelné kezét. Oda van készítve.
- Bevezetem az áramot, nem érdekel ha meghal, legalább meggondolják a tolvajok, hogy hozzám bejöjjenek. Ha kell akár leülöm azt a kis időt.

FIGYELEM!

Elszabadultak az érzelmek, a bemutatott, elhangzó védekezési formákhoz újabban nemcsak ideológiát, eseményt kreálnak, hanem mint hatályos jogi lehetőségként, jogprofesszorokat meghazudtoló módon előadott, tévhitre épülő új jogos védelmi, „önvédelmi” szabályozásra hivatkoznak.

Bevezetőkben összefoglalásként határozottan elmondhatjuk, hogy a kerítésbe vezetett áramért a büntetés ha emberi életet követel, ma sem egy, hanem akár 10 év börtön is lehet!

TÉVHITEK A JOGOS VÉDELEM MEGITÉLÉSÉBEN

Több tényező együttes hatása váltotta ki, hogy ez év elejére az állampolgárok tényként kezelik a védekezésben mindent megengedő elvet:

- Állandó vitatéma a médiában a büntető törvénykönyv módosításának változásai, illetve a várható változások milyensége és hatása.
- Az elmúlt időszakban a jogos védelem területén jelentős elmozdulások történtek akár a konkrét változások, akár a koncepciók vonatkozásában, egyre erősödik a megtámadott fél védelmének szükségessége.
- Magyarország Alaptörvényében az ide vonatkozó rész előrevetíti a jogtalan támadás elhárításának erőteljesebb lehetőségét.
- Minden jogi háttér nélkül, a felsorolt hatások „összeérnek”, keverednek és szájhagyomány útján terjedő „jogi passzussá” válnak.
- Erősítik a veszélyes „jogi értelmezések” kialakulását egyedi ügyekből levont téves következtetések (Pl.: Sz. bácsi megrovást kapott, pedig a tolvaj áramütés miatt meghalt.).

A TÉVHITEK ELOSZLATÁSA

A mindennapi élet során mindnyájan kerülhetünk veszélyhelyzetbe, amikor rákényszerülhetünk, hogy olyat tegyünk, olyan magatartást tanúsítsunk, ami egyébként, ha a veszély nem állt volna fenn, bűncselekmény lett volna. Mivel azonban a körülmények rendkívüliek, a jog a veszély elhárításához szükséges magatartást (az úgynevezett elhárító cselekményt) akkor sem tekinti büntetendőnek, ha rendes körülmények között az lett volna.

A jog annak, akit jogtalanul megtámadtak, úgynevezett büntethetőséget kizáró okot biztosít. Ilyen helyzetben tehát el lehet követni bűncselekményt, sőt adott esetben, élet ellen intézett vagy azt közvetlenül fenyegető támadás esetén ez akár a jogtalan támadó életének a kioltását is eredményezheti, mégsem követünk el bűnt.

Az Alaptörvény hatályba lépése óta több olyan vélemény vált ismertté, amely azt sugalmazza, hogy alaptörvényi rendelkezés alapján tulajdonképpen már semmilyen követelmény nincs az elhárító magatartással kapcsolatban. Adott esetben akár a tetten ért tolvaj életének a kioltása is jogszerű. Ez azonban egyáltalán nincs így.

2012. január 1-jén hatályba lépett Magyarország Alaptörvénye, amely úgynevezett „alapvető jogként” az V. cikke szabályozza a jogos védelem intézményét. Megfogalmazása szerint *„mindenkinek joga van törvényben meghatározottak szerint a személye, illetve a tulajdona ellen intézett vagy az ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához”*.

Azonban határozottan ki kell jelenteni, hogy az Alaptörvény hatálybalépése óta ezen a területen nem változott semmi, a Büntető Törvénykönyv a jogos védelmet, mint büntethetőséget kizáró okot pontosan ugyanúgy szabályozza, mint korábban, a 2009. évi módosítást követően.

Nem lehet az emberi élet elvétele jogtalan, illetve önkényes, hovatovább senkinek sem lehet jogtalanul, illetve önkényesen sérülést vagy betegséget okozni. Az ilyen cselekmény elkövetője bűncselekményt – emberölést, illetve testi sértést – követ el, és ez alól az Alaptörvény rendelkezése sem ad felmentést senkinek sem.

A SZABÁLYOZÁS

A büntetőjogban az utóbbi években jelentős elmozdulás történt. A jogos védelem határa, az elhárító magatartás arányosságának megítélése a 2009. évi változások következtében kiszélesedett, a jog kevesebb követelményt támaszt. Napjainkban már a „jogtalan támadó viselje az elhárító magatartás kockázatát” elve érvényesül.

A Büntető törvénykönyv (Btk.) a jogos védelemmel kapcsolatos egyik szabályozása a jogos védelem.

29. § (1) Nem büntethető, akinek a cselekménye a saját, illetőleg a mások személye, javai vagy közérdek ellen intézett, illetőleg ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához szükséges.

„(2) Nem büntethető az sem, aki az elhárítás szükséges mértékét ijedtségből vagy menthető felindulásból túllépi.

(3) A megtámadott nem köteles kitérni a jogtalan támadás elől.”

A 2009. évben bekövetkezett egyik változás, hogy nem tesz különbséget aközött, hogy az ijedtség vagy a menthető felindulás kizárta vagy csupán korlátozta a védekezőt abban, hogy felismerje az elhárítás szükséges mértékét. A törvény értelmében tehát nem büntethető, aki ijedtségből vagy a menthető felindulásból lépi túl az elhárítás szükséges mértékét.

A jogszabály kifejezetten leszögezi, hogy a megtámadottnak nincs kitérés kötelezettsége. Korábban a jog elsősorban a felmenő, a testvér, a házastárs, az élettárs, a gyermekkorú személy, a terhes nő és a láthatóan kóros elmeállapotú személy támadásával szemben kívánta meg a megtámadottól, hogy a támadás elől térjen ki, feltéve, hogy a kitérés lehetséges és veszélymentes.

Ebben a változásban jelentős szerepet játszik a családon belüli erőszak nagymérvű megjelenése és egyre erőszakosabb jellege.

A Büntető törvénykönyv (Btk.) a jogos védelemmel kapcsolatos másik szabályozása a megelőző jogos védelem.

29/A. § Nem büntethető, aki a saját, illetőleg a mások személye vagy javai elleni jogtalan támadás megelőzéséhez szükséges védelmi eszközt alkalmaz, ha az az élet kioltására nem alkalmas, és annak folytán a jogtalan támadó szenved sérelmet, továbbá ha a védekező a sérelem elkerülése érdekében mindent megtett, ami tőle az adott helyzetben elvárható volt.

A 2009. évben bevezetett új szabályozás erős korlátok között megengedi a megelőző jogos védelem lehetőségét:

- Olyan jogtalan támadás megelőzésére irányul, amely a jövőben a védekező vagy más személye vagy javai ellen irányulhat.

- A jogos védelmi helyzettől eltérően itt azonban a jogtalan támadással nem elhárító cselekmény áll szemben, hanem megelőző jogos védelmi eszköz alkalmazása.
- Az élet kioltására alkalmas védelmi eszköz használata (így például szűrő, vágó fegyver, lőfegyver automatikus működésbe hozatala, vagy nagy erősségű, illetőleg magas feszültségű áram alkalmazása) nem eredményezhet büntetlenséget.
- Jogtalan támadás hiányában a megelőző jogos védelem kockázatát a védekezőnek kell viselnie, ami azt jelenti, hogy ha a védelmi eszköz véletlen személynek okoz sérelmet, e sérelem gondatlanságból történt okozásáért (például testi sértés, vagy foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés gondatlan vétsége miatt) a védekező felel.
- Végezetül a törvény előírja a védekező fél számára azt a kötelezettséget, hogy a sérelem elkerülése érdekében az adott helyzetben minden tőle elvárhatót megtegyen. Ez a kötelezettség teljesíthető például a jogtalan támadás esetleges következményire a figyelmet közvetlen, vagy közvetett módon felhívó valamely jelzés (felirat, ábrázolás, fény-, vagy hangjelzés) alkalmazásával.

A jogmagyarázat közérthetően egy történéssel illusztrálható:

A 220 Voltos áram kerítésbe történő vezetésére senki sem kapott felhatalmazást, de a kiefeszültségű „villanypásztor” már alkalmazható.

A JOGOS VÉDELMI HELYZET

A jogos védelem nem korlátozódik önmagunk megvédésére. Megillet a jogos védelem lehetősége bárkit, ha a támadás címzettje nem kifejezetten ő maga, hanem a javai, esetleg más személy, de akkor is jogos védelmi helyzetbe kerülünk, ha a jogtalan magatartást a „közérdek” ellen fejtik ki.

Ilyen például az, amikor valaki részegen rongálja a köztulajdont, parkok berendezését, szemeteseket. Egy másik példa a közérdek elleni jogtalan támadásra a *fémlopás speciális esete*, amikor az elkövetők síneket, jelzőtáblákat, vasúti átjárók jelzőberendezéseinek akkumulátorait rongálják meg, vagy kísérelnek meg eltulajdonítani, és ezzel akár több ember életét közvetlen veszélynek teszik ki.

Nem kell megvárnunk azt a pillanatot, amikor a támadás már megkezdődik. A jogos védelmi helyzet fennáll, amikor az ilyen támadás már közvetlenül fenyeget. Ugyanakkor pusztán a támadás távoli előkészítése nem tekinthető közvetlenül fenyegető helyzetnek. Lényeges azonban, hogy **a támadásnak jogtalannak kell lennie.** Jelenti ez azt, hogy olyan személlyel szemben, aki mások személye vagy javai elleni erőszakos cselekedetet hajt végre, ám erre a jog őt felhatalmazza, nem hivatkozhatunk jogos védelemre.

Könnyen beláthatjuk, hogy a bűnözőt üldöző vagy éppen elfogó, és vele szemben kényszerítő eszközt alkalmazó rendőrrel szemben sem a bűnöző, sem az esemény szemlélője nem hivatkozhat jogos védelemre.

A „JOGTALAN VÉDELEM”

FONTOS!! Az Alaptörvény hatályba lépése nem változtatott a jogos védelem szabályain. Ami 2011. december 31-én nem fért bele a jogos védelem keretei közé, az ma sem fér bele.

Látnunk kell, hogy nem elég az, hogy a cselekmény, melyet velünk szemben kifejtenek, pusztán jogtalan legyen. Egyrészt az előbb meghatározottak (személy, javak vagy közérdek) ellen kell irányulnia, másrészt **a cselekménynek támadásnak kell lennie.**

Nem igaz az sem, hogy az elhárító magatartással szemben semmilyen arányossági vagy más követelmény ne lenne, mivel több is van:

- Az első és legfontosabb az úgynevezett **időbeli túllépés kérdése**, amikor a támadó felhagy a támadással, a betörő kiugrik az ablakon és elmenekül, a rabló futásnak ered. Ezekben az esetekben már nincs támadás, tehát aki a menekülő támadót megöli, vagy annak sérülést okoz bűncselekményt követ el, hiszen jogosan csak a támadással szemben, vagy az ezzel közvetlenül fenyegető helyzetben védekezhetünk. Példa erre a tetten ért magát megadó betörő, akinek a bántalmazása nem tartozik a jogos védelem keretei közé, egyszerű bűncselekmény.
- A másik probléma az **arányosság**. Aki az elhárítás szükséges mértékét nem ijedségből, vagy menthető felindulásból lépi túl, hanem bosszúból, felháborodásból, haragból az bűncselekményt követ el. Ilyen a testi erő különbsége, ha a támadó egy 40 kilós nő, míg a védekező egy 100 kilógrammos edzett férfi, ebben az esetben a védekező nem hivatkozhat ijedségre, vagy menthető felindulásra.
- Nincs önvédelem az úgynevezett **kiprovokált jogos védelmi helyzetben**. Ez azt jelenti, hogy valakinek, például egy korábbi sérelem okán az a célja, hogy leszámoljon a szomszédjával, ezért elkezdi őt sértegetni, provokálni és végül sikerül kierőszakolnia, hogy a szomszéd neki támadjon. Ebben a helyzetben nem illeti őt meg a jogos védelem, hiszen ő provokálta ki a támadást.
- Nem lesz a védekezésünk jogszerű **amikor minden fél jogtalanul cselekszik**. Ennek tipikus esetei a garázda verekedések. Például diszkóból hazafelé két társaság összeszólalkozik, aminek a következménye tömegverekedés (jogi nyelven csoportos garázdaság) lesz. Ebben az esetben nincs jelentősége annak, hogy ki volt, aki az elsőt ütötte.
- **A jogos védelmi helyzet addig tart, amíg a támadás**. Amikor a támadó felhagy a támadással a védekezőt már nem illeti meg a jogos védelem. Miután a támadó a kését eldobja, és menekülni kezd, már nincs joga a védekezőnek a menekülő támadót hátba löni, ez már nem alapozza meg a jogos védelmet, ebben az esetben emberölés vagy emberölés kísérlet büntettségért (attól függően, hogy a menekülő a lövés következtében életét veszti-e) a védekező felelősséggel tartozik.
- A verekedések során, amikor az egyik fél kihívó, s a másik azt elfogadja, szintén nincs jogos védelem, **a verekedők garázdaságot vagy testi sértést követnek el**. Nincs tehát jogos védelmi helyzetben az egymással összeszólalkozó, majd később verekedő társaság egyetlen tagja sem, és nincs jogos védelmi helyzetben az sem aki, például, a “gyere ki, leverlek, gyáva vagy”, stb. felhívásokra kimegy és verekedésbe keveredik, mivel az úgynevezett verbális cselekmények nem tekinthetőek támadásnak.

- Az előzőekből következik, hogy szintén **nem állapítható meg a jogos védelem a verbális becsületsértés esetén** sem, amikor valaki a másik személyt szidja, gyalázza, az ilyen cselekmény sem ad felhatalmazást a sérelmet szenvedett számára, hogy öklével vegyen elégtételt. Ha az utcán valaki bennünket szidalmaz, becsmérel, nem megengedett, hogy az ilyen személyen "öklünkkel vegyünk elégtételt". Amennyiben becsengetünk a szomszédunkhoz és megkérjük, hogy halkítsa le a zenét, és ezért becsmérő, becsületsértő kifejezésekkel illet bennünket, nem hivatkozhatunk jogos védelemre, ha egyébként jogos felháborodásunkban tettelegességre ragadtatjuk magunkat.

A FELELŐSSÉG

Természetesen aligha lehet elképzelni, hogy egy jóra való állampolgár áll szemben a konyhában éjszaka a betörővel, s mielőtt bármit tenne, felüti a Btk.-t, vagy kikéri ügyvéd ismerőse tanácsát, hogy akkor most mi is legyen.

Egyre gyakoribb az olyan bűncselekmény, amikor a sértett és az elkövető „találkozik”. A meglopott tulajdonos szempontjából majdnem mindegy, mi van a jogszabályokban, az igazi kérdés, hogy a tettenérésre a rossz szándékúak mit lépnek válaszul.

Aligha gondolhatjuk, hogy bejvednek, és templomba járó tisztas polgárokká változnak varázsütésre. Lehet, hogy éppen ellenkezőleg: nem csak lopásra, rablásra készülnek a jövőben, hanem arra is, hogy bele is halhatnak. Vagy rosszabb esetben arra, hogy áldozataik is.

Az Alaptörvényben megfogalmazott és az útmutatóban idézett jogtalan támadással kapcsolatos tartalom mellé a későbbiekben várhatóan a büntető törvénykönyv ide vonatkozó része is változni fog. Vélhetően tovább növekszik a jogos védekezés lehetősége.

Viszont az Alaptörvény, azt is kimondja, hogy „az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.”

Ebből következik, hogy az élethez, valamint az emberi méltósághoz való jog tartalma sem változott, tehát ami eddig jogszerűtlen volt – más életének az elvétele – az ma éppen úgy jogszerűtlen és az is marad.

M i s k o l c, 2012. április 26.

**Dudás Péter r. alezredes
mb. osztályvezető**